

UNIVERZITA PALACKÉHO V OLOMOUCI

FILOZOFICKÁ FAKULTA

Katedra nederlandistiky

Studijní rok 2021/2022

**Een vergelijking van vertalingen van Nederlandse poëzie in het
Tsjechisch en het Pools**

A Comparison of translations of Dutch poetry into Czech and Polish language

Porovnání překladů nizozemské poezie do češtiny a polštiny

Bakalářská práce

Praktická Nizozemská filologie

Autorka práce: Terezie Šenkyříková

Vedoucí práce: Prof. Dr. Wilken Engelbrecht

OLOMOUC 2022

Verklaring:

Ik verklaar dat ik mijn bachelorscriptie zelfstandig geschreven heb en alle vakliteratuur en bronnen die ik gebruikt heb in de literatuurlijst heb vermeld.

Prohlášení:

Prohlašuji, že jsem svou bakalářskou práci napsala samostatně a že jsem v ní uvedla veškerou použitou literaturu a zdroje.

V Olomouci dne

Dankbetuiging:

Ik wil graag van harte mijn dank betuigen aan mijn begeleider, prof. dr. Wilken Engelbrecht, cand. litt. voor zijn adviezen en zijn geduld die mij enorm hebben geholpen. Verder wil ik mijn dankbaarheid betuigen aan de gehele vakgroep Neerlandistiek.

Inhoudsopgave

Inleiding	5
1. Het vertalen van poëzie.....	5
1.1 Vertaling en vertaler	6
1.2 Wat is poëzie?.....	6
1.3 Het vertaalproces	7
2. De analyse	33
2.1 Gerrit Achterberg: Beumer&Co/Przeprowadzki	33
2.2 Gerrit Achterberg: Vervulling/Naplnění	36
2.3 Ida Gerhart: De Japanse visser/Japoński rybak	38
2.4 Ida Gerhart: Vogelvrij/Vyhnanec	40
2.5 Hugo Claus: Sonnet X/Sonet X	42
2.6 Cornelis Buddingh': Zoals een man/Jako jeden muž.....	45
2.7 Mowaffk Al-Sawad: Een paar echte schoenen/Para prawdziwych butów	47
2.8 Abdelkader Benali: Mijn haat/Má zášť	49
2.9 Annemieke Gerrist: Zijn haar/Jego włosy	51
2.10 Esther Jansma: De zoon die ik niet had/Syn, kterého jsem neměla	53
Conclusie	57
Resumé	58
Resumé	59
Literatuuropgave	60
Annotatie	62
Anotace.....	63
Annotation	64

Inleiding

Het doel van mijn werk is het analyseren van vijf Tsjechische en vijf Poolse vertalingen van Nederlandstalige gedichten en het zoeken naar mogelijke verschillen in de vertalingen van Nederlandstalige poëzie in beide talen.

In het eerste hoofdstuk zal ik ingaan op theoretische kennis over dit onderwerp. Eerst zal ik aangeven wat vertalen is en wat de rol van de vertaler is. Vervolgens zal ik in detail de drie fasen van het algemene vertaalproces beschrijven. Ik zal ook de problemen bespreken die zich zeer vaak in de laatste fase kunnen voordoen. Na de beschrijving van het algemene vertaalproces zal ik direct overgaan tot een beschrijving van het proces van het vertalen van poëzie. Ik zal ook aandacht besteden aan de wijze waarop het besluitvormingsproces verloopt dat noodzakelijkerwijs met de vertaling gepaard gaat. Vervolgens zal ik de verschillende houdingen beschrijven die een vertaler kan aannemen en hun invloed op het eindproduct van de vertaling. Ik zal ook de betekenisverschuivingen bespreken die optreden wanneer informatie van de ene taal naar de andere wordt vertaald. Ik zal ook uitvoerig ingaan op versvoeten en op rijmen, die ik in groepen zal onderverdelen. Het eerste hoofdstuk wordt afgesloten met een analyse van de belangrijkste verschillen tussen het Tsjechisch en het Pools die van invloed kunnen zijn op de verschillen in vertalingen in deze talen.

Het tweede hoofdstuk zal een analyse bevatten van de vertalingen van tien Nederlandse gedichten, waarvan er vijf in het Pools en vijf in het Tsjechisch werden vertaald. Deze gedichten zullen niet dezelfde zijn, maar toch zullen ze gemeenschappelijke kenmerken vertonen, zodat de verzamelingen gedichten in de twee talen vergelijkbaar zijn. Tijdens de analyse zal ik me vooral richten op de aanwezigheid van rijm, vertaalstrategieën, verschillen in semantische dichtheid tussen de vertaling en het origineel, betekenisverschuivingen bij het vergelijken van het origineel en de vertaling, en de mate van equivalentie van de woordenschat van de vertaling en het origineel.

Tot slot beschrijf ik de algemene verschillen in de vertalingen in de twee talen en de andere inzichten die ik door de analyse heb verkregen.

1. Het vertalen van poëzie

1.1 Vertaling en vertaler

Zoals Broeck en Lefevre hebben opgemerkt (Broeck/Lefevre 1979: 9–15), is vertaling een procesachtig gebeuren dat optreedt wanneer zowel de zender van de informatie als de ontvanger van de informatie een verschillend communicatiesysteem hanteren. Dit maakt het voor de ontvanger onmogelijk de boodschap te begrijpen die de zender aan hem wil meedelen. Daarom is het noodzakelijk om gebruik te maken van de diensten van een vertaler die beide communicatiesystemen beheerst en die daarom als een bemiddelaar tussen de zender en de ontvanger kan functioneren. Om die reden vereist vertalen altijd de aanwezigheid van ten minste twee communicatiesystemen en ten minste één bemiddelaar.

Het hele proces kan als volgt worden uitgelegd: De Zender 1 tracht met behulp van het communicatiesysteem 1 het bericht 1 aan de oorspronkelijke ontvanger mee te delen. Ten opzichte van de zender 1 treedt de vertaler als de ontvanger 1 op, en daarom kan ten opzichte van de zender 1 de oorspronkelijke ontvanger nu de ontvanger 2 worden genoemd. Ten opzichte van de ontvanger 2 speelt de vertaler de rol van de zender 2, die hem het bericht 2 overbrengt, dat wil zeggen het oorspronkelijke bericht dat in het communicatiesysteem 2 wordt getransformeerd.

1.2 Wat is poëzie?

Het is hoogst problematisch om een precieze definitie van poëzie te vinden, omdat iedereen dit soort kunst op andere wijze ervaart. De dichter Adam Zagajewski betwijfelde zelfs of het überhaupt mogelijk was om poëzie te definiëren. Dat kan door zijn verklaring bevestigd worden (Rybak 2009): ‘Hoe langer ik nadenk over de definitie, hoe gecompliceerd het wordt.’

We kunnen echter wel met zekerheid zeggen hoe het woord is ontstaan. De term is afgeleid van het Griekse werkwoord ‘poièò, dat maken, scheppen of creëren betekent (Marcolongo 2020). Daarom is poëzie zelf iets dat gemaakt is, een creatie. Om deze vage definitie een duidelijker omlijning te geven, is het nuttig om te kijken naar wat anderen over poëzie hebben gezegd. Volgens wat de Amerikaanse dichteres Emily Dickinson in 1870 schreef in een brief aan Thomas Wentworth Higginson, is het kenmerk van poëzie het vermogen om niet alleen psychologische, maar ook fysieke reacties bij de lezers op te wekken (Reeves 1959: 104): ‘If I read a book and it makes my whole body so cold no fire can warm me I know that is poetry. If I feel physically as if the top of my head were taken off, I know that is poetry. These are the only way I know it. Is there any other way?’

Dezelfde houding had Italiaanse schrijver Giovannino Guareschi, die het niet belangrijk vond dat de mensen de poëzie begrijpen, maar wel dat zij haar kunnen voelen, ervaren en doormaken. Sergio Solmi, eveneens afkomstig uit Italië, beschouwde poëzie daarentegen als een middel om zichzelf te leren kennen (Solmi 1972).

Het concept van poëzie van Julia Hartwig, vertaalster en schrijfster van Russische en Poolse afkomst, is veel ruimer dan het traditionele concept. Zij beschouwde niet alleen werken die een poëtische vorm hebben als poëzie, maar alles wat literair van aard is, ook films (Rybak 2009).

Ryszard Kapuściński herinnerde ons eraan dat de eerste verhalen van de menselijke geschiedenis poëzie waren. De oeroude epen die wij nu nog kennen, werden gekenmerkt door het feit dat zij tegelijkertijd poëzie, muziek en mededeling waren, en pas na verloop van tijd begonnen deze aspecten van elkaar te worden gescheiden. Hij benadrukte echter dat zelfs na zo lange tijd de poëzie nauw verbonden bleef met de muziek, waarmee zij meer gemeen had dan met de literatuur (Rybak 2009).

1.3 Het vertaalproces

Jiří Levý (Levý 2012: 42-63) beschrijft het vertaalproces in drie stappen. Deze kunnen echter niet worden opgevat als chronologisch opeenvolgende stappen, aangezien zij vaak gelijktijdig plaatsvinden en elkaar overlappen.

1.3.1 Het begrijpen van het origineel

De eerste stap is de tekst grondig en uitvoerig te begrijpen, zodat de vertaler in alle aspecten van het werk kan doordringen. Deze stap heeft drie niveaus.

Het eerste niveau is het filologische begrijpen van de tekst, dat volgens Levý geen bijzonder talent vereist, maar veeleer een kwestie is van oefening en aandacht. Juist door een gebrek aan aandacht kunnen op dit niveau fouten worden gemaakt die de vertaling aanzienlijk devalueren. Daartoe behoren bij voorbeeld de verkeerde interpretatie van gelijkkluidende uitdrukkingen in de oorspronkelijke taal. In deze gevallen kan de vertaler een woord in de doeltaal vertalen met een andere betekenis dan die welke door de auteur is bedoeld. Ook verwarring tussen woorden die grafisch op elkaar lijken is niet ongewoon.

Een ander, even belangrijk niveau is het begrijpen van de ideologische en esthetische waarde van het werk. Dit betekent dat de vertaler in staat is te herkennen wat de gewone lezer misschien niet opmerkt. Hij moet de stemming van de tekst en de delen ervan registreren, de ironie, de verborgen spot of de verborgen minachting. Toch hoeft niets van het bovenstaande op het eerste gezicht duidelijk te zijn. Een juist begrip van de ideologisch-esthetische waarde van de tekst is de sleutel tot het gebruik van passende taalkundige instrumenten in de doeltaal.

Het derde niveau is het begrijpen van artistieke eenheden. Dit niveau is in wezen een uitbreiding van de hierboven genoemde niveaus. De essentie ervan is niet alleen om de ideologische bedoeling van het werk te begrijpen, maar ook in detail de locatie waarop het verhaal zich afspeelt, de personages, met inbegrip van hun gedrag en belangen, en tot slot, maar niet in het minst de relaties tussen de afzonderlijke personages te begrijpen. Het is niet alleen nodig om de tekst te vertalen, maar ook om de personages en hun handelingen te begrijpen. Er kan een probleem ontstaan wanneer de vertaler de tekst niet als een geheel begrijpt, maar met de afzonderlijke delen ervan werkt, waardoor dit niveau wordt verstoord.

1.3.2 De interpretatie van het origineel

De tweede stap is de interpretatie van het origineel. De sleutelwaarde van dit proces is ongetwijfeld objectiviteit, want het is de taak van de vertaler om het objectieve idee van de tekst te vinden. Dit wordt nog bemoeilijkt door het feit dat elke vertaler in de eerste plaats een mens is, voor wie het vanzelfsprekend is zijn eigen ervaringen, herinneringen en gevoelens op het werk te projecteren, wat leidt tot het scheppen van valse associaties die objectief gezien helemaal niet in het werk aanwezig zijn. Zo brengen vertalers vaak, zelfs onbewust, hun persoonlijke ideeën in het werk in, door bepaalde aspecten van het werk te benadrukken of de nadruk te leggen op een van de oorspronkelijke secundaire motieven, dat dan op de voorgrond treedt, waardoor het oorspronkelijke werk wordt gedevalueerd. Daarom is het bij het vertalen noodzakelijk om zichzelf te onderdrukken en steeds voor ogen te houden dat een vertaler het oorspronkelijke werk moet over te brengen, niet het te verbeteren of veranderen.

1.3.3 Het reproduceren van het origineel

De laatste stap in het vertaalproces is het reproduceren van het origineel. Hier wordt van de vertaler verwacht dat hij in staat is de oorspronkelijke tekst zo te vertalen dat de artistieke

waarde ervan behouden blijft. Drie problemen staan hem echter in de weg, die hieronder nader worden beschreven.

1.3.4 De asymmetrie van twee taalsystemen

Het eerste hindernis lijkt te zijn dat de bron- en doeltalen niet symmetrisch zijn, zodat er geen volledige equivalentie is tussen hun taalkundige instrumenten. Dit is vooral problematisch bij het vertalen van poëzie, waar het helaas vaak nodig is de taal en de inhoud van het werk te devalueren of te verarmen om het te kunnen vertalen.

De talen zijn echter ook semantisch niet identiek. Elke natie of groep van naties hanteert een ander perspectief waarmee zij de wereld om hen heen bekijken. Zo gebruiken sommige naties specifieke één-woord uitdrukkingen voor een jongere en een oudere broer, terwijl andere dat niet doen. Wat voor sommige naties de eerste verdieping is, is voor anderen de begane grond. Natuurlijk moet de vertaler zich altijd bewust zijn van deze valkuilen.

Wanneer we twee talen vergelijken, vinden we om die reden taalkundige instrumenten die equivalent zijn in beide talen, vervolgens instrumenten die in de brontaal bestaan, maar geen geschikt equivalent in de doeltaal hebben, en tenslotte instrumenten die alleen in de doeltaal voorkomen. Als de vertaler wordt geconfronteerd met taalkundige instrumenten van de tweede soort, moet hij een dergelijke taalverarming compenseren, waar daarentegen de rijkdom van de doeltaal zichtbaar kan worden. In zo'n geval kan de Tsjechische taal gebruik maken van een overvloed aan verkleinwoorden of de categorie van het aspect.

1.3.5 Sporen van de brontaal in de vertaling

Een onheil dat zich bij het vertalen voordoet, is de taalkundige interferentie van de bron- en de doeltaal, waardoor de doeltaal vaak wordt gedevalueerd. Het zijn met name de onbewuste invloeden van de brontaal die in de vertaling verschijnen en deze beschadigen. Deze maken vaak in één oogopslag duidelijk dat het om een vertaling gaat en niet om de oorspronkelijke tekst. Hieronder volgen enkele voorbeelden:

Voorbeeld 1

Oorspronkelijke tekst:

Myszę o nim codziennie.

Onjuiste vertaling met ongewenste invloed van de oorspronkelijke taal:

Myslím o něm každý den.

Correcte vertaling:

Myslím na něj každý den.

In dit voorbeeld wordt onder invloed van het Pools een verkeerde voorzetsel gebruikt, maar in de Tsjechische taal is het in dit geval niet gebruikelijk.

Voorbeeld 2

Oorspronkelijke tekst:

Studuje střední školu.

Onjuiste vertaling met ongewenste invloed van de oorspronkelijke taal:

Studiuję w liceum.

Correcte vertaling:

Uczy się w liceum.

In dit geval wordt voor het werkwoord ‘studeren’ gekozen, hoewel dit werkwoord in het Pools, in tegenstelling tot in het Tsjechisch, net als de termen student en studente, alleen wordt geassocieerd met het hoger onderwijs en niet wordt gebruikt in de context van middelbare scholen.

1.3.6 Spanning in de stijl van het vertalen

De spanning in de stijl van het vertalen wordt veroorzaakt door het feit dat het idee van de oorspronkelijke tekst wordt vertaald in een taalsysteem waarvoor het niet is gemaakt. Daarom is de vertaling niets definitiefs. Eén bepaalde uitdrukking is vaak niet de enige mogelijkheid om een de oorspronkelijke uitdrukking te vertalen, maar slechts één van de vele mogelijkheden. Juist in gevallen waarin er een keuze is, is de rol van de vertaler, en met name zijn creatieve vaardigheden, het belangrijkste. Daarom is volgens Levý het vertalen één groot besluitvormingsproces.

1.4 Het vertaalproces van het vertalen van poëzie

Terwijl de vorige hoofdstuk aan het vertaalproces van fictie in het algemeen gewijd werd, zal deze hoofdstuk specifiek ingaan op het vertaalproces van poëzie. De Slowaakse schrijver en vertaler Dušan Slobodník verdeelt dit proces in drie fasen (Slobodník 1990: 176-177). Hij gaat ervan uit dat er binnen dit proces een overgang plaatsvindt van betekenis naar inhoud, die vervolgens weer wordt omgezet in betekenis die nu in de doeltaal uitgedrukt wordt.

1.4.1 Interpretatieve analyse van het gedicht

Eerst moet de vertaler evalueren hoe de verschillende onderdelen van het gedicht functioneel met elkaar in verband staan, en ze vervolgens hiërarchisch ordenen, zodat duidelijk is hoe de elementen op elkaar voortbouwen. In dit stadium is het doel van de vertaler de algemene betekenis in het oog te houden die wordt uitgedrukt door de gebruikte stilistische middelen en andere componenten van het gedicht die de betekenis mogelijk kunnen beïnvloeden. Daartoe behoren welluidende elementen als anaforen en epiforen, omdat de indruk die ze bij de lezer weten op te wekken zeker van invloed kan zijn op de betekenis van het gedicht.

1.4.2 Overgang van het betekenisniveau naar het inhoudsniveau

Deze fase is zeer individueel en kan derhalve niet op een precieze wetenschappelijke manier worden beschreven. Elke vertaler gebruikt verschillende methoden en procedures om de overgang tussen deze twee niveaus te bereiken. Om deze fase te beschrijven gebruikte Slobodník een citaat van James Matthews, die suggereert dat de vertaler in deze fase het oorspronkelijke gedicht in een soort vloeiende toestand in zijn hoofd houdt, waarin sommige aspecten ervan (zoals de zinsbouw) zich oplossen. Hoewel hun geest nog steeds de vorm van het gedicht in de doeltaal beïnvloedt, komen ze toch niet in dezelfde vorm voor als in het origineel.

1.4.3 Een basisversie van de vertaling creëren

Na de eerste twee fasen wordt de basisversie van de vertaling gemaakt. Het is van cruciaal belang dat het semantische niveau van het origineel behouden blijft in de uiteindelijke

vertaling. Tegelijkertijd moet de vertaler de stilistische kenmerken van het gedicht in het oog houden, die vervolgens door de vertaler worden omgezet in een vorm die overeenkomt met de natuurlijkheid van de doeltaal.

1.5 Het vertalen als het besluitvormingsproces

Volgens Levý is het vertalen een reeks onderling samenhangende situaties die de vertaler een keuze dwingen te maken uit een bepaald aantal mogelijke alternatieven. Het proces kan in de volgende stappen worden beschreven:

1.5.1 Situatie

In een hypothetische situatie moet de vertaler de Tsjechische uitdrukking ‘náš bratranec Honza’ in het Pools vertalen.

1.5.2 Instructie I en paradigma

Eerst geeft de vertaler een overzicht van alle mogelijkheden om de termen in het Pools te vertalen. Het bezittelijk voornaamwoord ‘onze’ kan alleen worden vertaald als ‘nasz’, daarom is er geen sprake van een besluitvormingsproces. Het woord ‘bratranec’ is echter problematischer. Het kan worden vertaald als ‘brat cioteczny’, ‘brat stryjeczny’, ‘kuzyn’, of gewoon ‘brat’. De eerste optie verwijst naar de zoon van de zuster van een van de ouders, terwijl de tweede optie verwijst naar de zoon van de broer van een van de ouders. De vertaler moet bepalen wie er bedoeld wordt aan de hand van de context, waarop elke beslissing van de vertaler gebaseerd moet zijn. Er kan echter een derde benaming worden gebruikt die aan beide mogelijkheden voldoet, met andere woorden, het maakt niet uit of het de zoon van een zuster of de broer van een van de ouders is. Er is echter nog een vierde mogelijkheid (‘brat’), die weliswaar in de eerste plaats naar een broer verwijst, maar in Polen vaak wordt gebruikt om een neef aan te duiden.

Ook de vertaling van de eigennaam ‘Honza’ biedt vele mogelijkheden. Een mogelijkheid is natuurlijk om de naam niet te vertalen. Aangezien deze vorm van de naam Jan in Polen niet wordt gebruikt, kan de vertaler ervoor kiezen deze te naturaliseren en de naam bijvoorbeeld als Jan te vertalen, of een verkleinwoord te gebruiken zoals Janek of Jaś.

1.5.3 Instructie II

De vertaler moet beslissen aan welke optie hij de voorkeur geeft. Dit is geen toevallige beslissing, maar een keuze die moet worden onderbouwd door een grondig begrepen van de tekst.

1.6 De houding van de vertaler

Volgens Popovič (1971: 117-124) is de vertaler een soort leverancier van de oorspronkelijke tekst, maar kan hij verschillende stilistische houdingen aannemen bij zijn taak, waarvan de opsomming dan zijn individuele uitdrukkingscode creëert. Concreet gaat het om een systeem van afwijkingen van de oorspronkelijke tekst en ook om de wijze en de mate van creolisatie, aangezien het altijd gaat om een samensmelting van elementen die zowel van de auteur als van de vertaler afkomstig zijn. De Slowaakse literaire criticus en theoreticus heeft de houding van de vertaler in drie categorieën verdeeld:

- Geen stilistische houding

Deze houding uit zich voornamelijk in een genivelleerde taal, d.w.z. een poging om de expressieve verschillen in beide talen uit te wissen.

- Toepassing van de inheemse stijl

De poëtica van de oorspronkelijke auteur wordt hier grotendeels overschaduwd door de poëtica van de vertaler zelf.

- Het ontdekken van een nieuwe stijl

Door deze houding probeert de vertaler niet de taalkundige instrumenten aan te passen aan de stilistische context die kenmerkend is voor de doeltaal, maar brengt hij er een nieuw handschrift in.

1.7 De betekenisverschuiving

In het vertaalproces, en vooral in de vertaling van poëzie, die veel meer inspanning vergt dan de vertaling van proza, treden expressieve verschuivingen op. Popovič heeft ze in verschillende categorieën verdeeld.

- Stilistische (expressieve) nivellering

Deze verschuiving treedt op wanneer de vertaler de expressieve kwaliteiten van het origineel vereenvoudigt. De verschuiving houdt rechtstreeks verband met geenstilistische houding van de vertaler.

- Stilistische versterking

De pathetische, emotionele en in het algemeen expressieve elementen van het origineel worden in de vertaling versterkt.

- Stilistische transformatie

Hier gebruikt de vertaler andere taalkundige instrumenten dan die van de oorspronkelijke auteur.

- Stilistische substitutie

Dit proces omvat naturalisatie, d.w.z. de vervanging van onnatuurlijk klinkende of vreemde uitdrukkingselementen door aan de doeltaal aangepaste elementen.

- Stilistische compensatie

Dit is de vervanging van onvertaalbare elementen door andere elementen.

- Stilistische typering

Kenmerkend voor deze methode is dat de vertaler de nadruk legt op expressieve kenmerken die typisch zijn voor de oorspronkelijke tekst.

- Stilistische individualisering

Dit is een vertaling met ongebruikelijke uitdrukkingselementen.

Terwijl Popovič schrijft over semantische verschuivingen in vertalingen in het algemeen, heeft Zlata Kufnerová geprobeerd om betekenisverschuivingen specifiek te classificeren, met de nadruk op poëzievertalingen (Kufnerová 2009: 96-99). Zij wijst erop dat gecombineerde expressieve verschuivingen, d.w.z. verschuivingen die verschillende soorten semantische verschuivingen tegelijk bevatten, ook kunnen voorkomen.

- Gebruik van een meer specifieke uitdrukking

Het gebruik van een meer specifieke uitdrukking dan in de oorspronkelijke tekst geeft de vertaling vaak meer zeggingskracht en intensiteit.

- Het gebruik van een algemenere term

Hoewel de vervanging van de oorspronkelijke term door een meer algemene term zeldzamer is dan het vorige geval, komen we dit toch af en toe tegen in vertalingen van poëzie. Het negatieve gevolg kan, in sommige gevallen, een afzwakking van de oorspronkelijke betekenis zijn.

- Uitbreiding van de betekenis

Deze verschuiving wordt veroorzaakt door woorden of zinsdelen aan een vertaling toe te voegen. Dit omvat ook het herhalen van dezelfde woorden die niet in de oorspronkelijke tekst voorkomen.

- Lexicale archaïsering

Deze verschuiving wordt gekenmerkt door het gebruik van verouderde woorden of woordvormen. Aangezien de archaïsmen niet in de oorspronkelijke tekst werden gebruikt, maakt het gedicht op de lezer van de vertaalde tekst een andere indruk dan op de lezer van het origineel.

- Lexicale en phraseologische neologismen

Deze verschuiving doet zich voor wanneer de vertaler zijn creativiteit niet onder controle heeft en woordenschat gebruikt die voorheen niet bestond.

- Stilistische asymmetrie

Deze verschuiving komt tot uiting in een stilistisch ongelijk gebruik van de woordenschat. In een vertaling vol archaïsmen kan bijvoorbeeld de omgangstaal of zelfs een dialect voorkomen.

- Regionalisering van een term met de verschuiving in betekenis

Als een vertaler een term gebruikt die deel uitmaakt van een dialect en die niet volledig overeenkomt met de term in de brontaal die deel uitmaakt van de geschreven taal, treedt er een betekenisverschuiving op.

- Vers herschikking

Vertalers kiezen deze methode vooral om praktische redenen, om sommige andere kenmerken van het origineel te kunnen behouden.

- Parafrase

Parafrase is de meest losse benadering van het vertalen van een gedicht en biedt de vertaler een grote mate van vrijheid. De vertaler behoudt meestal het oorspronkelijke thema, maar

verder is het grotendeels improvisatie. Deze aanpak gaat vaak gepaard met herschikking van de verzen, waardoor ze achteraf soms zeer moeilijk te herkennen zijn.

1.8 Vertaalmethoden bij het vertalen van poëzie

De Belgische translatooloog André Lefevere (Šmrha 2015: 34-36) was van mening dat de studie van literaire vertalingen op een empirische grondslag moet uitgevoerd worden. Op basis van een studie van eenentwintig Engelse vertalingen van het vierenzestigste gedicht van Gaius Valerius Catullus, dat in het Latijn is geschreven, stelde hij zes basisstrategieën voor het vertalen van poëzie vast.

1.8.1 De fonemische vertaling

Het doel van deze strategie is het akoestische aspect van de oorspronkelijke tekst te behouden, maar dit leidt er noodzakelijkerwijs toe dat andere kenmerken van de oorspronkelijke tekst worden onderdrukt, met name de betekeniscomponent. Om een aanvaardbaar resultaat te bereiken, moeten de woorden uit de oorspronkelijke taal en de doeltaal etymologisch verwant zijn.

Voorbeeld:

BT Na łące leży leniuch lis.

DT Na louce leží líná liška.

Dit voorbeeld toont aan dat het gebruik van etymologisch verwante woorden inderdaad het betekenisniveau bijeenhoudt. Indien de talen echter niet verwant zouden zijn, zou het semantische aspect hoogstwaarschijnlijk moeten worden opgeofferd.

1.8.2 De letterlijke vertaling

Het grootste voordeel van de letterlijke vertaling is ongetwijfeld de mogelijkheid om de betekenis van de oorspronkelijke tekst zo getrouw mogelijk weer te geven, maar dit heeft een negatieve invloed op het esthetische aspect en beperkt de vertaler aanzienlijk in zijn mogelijkheden om een rijmende tekst te creëren. Lefevere stelt echter dat als het syntactische systeem van de talen te verschillend is, het waarschijnlijker wordt dat er een syntactisch hybride tekst ontstaat, en daarom wordt de betekenis van de oorspronkelijke tekst verschoven.

Voorbeeld:

BT Marzenia pękają

i odpływają w nieznane

ty, kochany, kłaniasz się

nie otrzymując nic

Iskierki się błakają

same, niedoceniane

jak suflerzy w teatrze

jak siła obietnic.

DT Sny praskají

a odplouvají do neznáma

ty, milovaný, se klaniš

a nezískáváš nic

Jiskřičky bloudí,

osamělé, nedoceněné

jako nápověda v divadle

jako síla slibů.

In het bovenstaande voorbeeld kunnen we zien dat de letterlijke vertaling in feite het esthetische aspect van het gedicht negatief beïnvloedt. Anderzijds maakt zij het mogelijk een hoge mate van dynamische equivalentie te bereiken.

1.8.3 De metrische vertaling

Deze strategie is alleen gericht op het behoud van het oorspronkelijke metrum, waaraan alle andere aspecten van de tekst ondergeschikt worden gemaakt. De syntaxis en de betekenis van de oorspronkelijke tekst gaan in dit geval vaak verloren. Bovendien wordt de vertaler vaak gedwongen de doeltaal te vervormen (bijvoorbeeld door het gebruik van clichés, archaïsmen of het toevoegen van extra woorden) of hem op onnatuurlijke wijze te gebruiken.

Voorbeeld:

BT Nie chodź, Kasiu, nad jezioro

dziwnych stworzeń jest tam sporo.

DT Nechoď, Kačko, dolů k řece,
at' tě vodník neodnese.

In deze vertaling moest de betekenis van de tekst worden veranderd om de trochaische structuur te behouden.

1.8.4 Het omzetten van vers naar proza

In vergelijking met andere strategieën is deze strategie in staat een nauwkeurige vertaling te produceren die naadloos uit de vorige tekst voortvloeit. Een aanzienlijk nadeel hiervan is dat de vertaling niet zo'n sterke indruk op de lezer kan maken als het origineel.

1.8.5 De rijmende vertaling

Lefevere was ervan overtuigd dat een rijmende vertaling aan de lezers slechts een verre schaduw van het origineel kon bieden. Daarom is het eerder een karikatuur van het origineel, want als we metrum en rijm willen behouden, is het onmogelijk de oorspronkelijke boodschap over te brengen op de lezers zonder deze te vervormen.

Voorbeeld:

BT W miejskach, gdzie już słońca nie ma
ciemność rośnie na drzewach.

Miłość to jest tylko ściema
zanurzona w pochlebstwach.

DT V místech, kde již slunce zchřadlo
plodí stromy temnotu.

Láska mívá klamné jádro
obalené v dobrotu.

of

V místech, kde již slunce zchřadlo
temnotu sklízí na poli.

Láska mívá klamně jádro

lichocení navzdory.

Wat beide vertalingen duidelijk illustreren, is dat geen van hen erin geslaagd is om de oorspronkelijke betekenis nauwkeurig weer te geven.

1.8.6 De vertaling in blanke verzen

Volgens Lefevere zijn de voordelen van deze strategie een grotere nauwkeurigheid van de vertaling en het feit dat het esthetische aspect van de tekst grotendeels behouden blijft. Een aanzienlijke beperking voor de vertaler is echter de noodzaak om het metrum te behouden.

Voorbeeld:

BT Po dziedzińcu kroczył król

by zaczerpnąć powietrza

lecz na górze na murach

usłyszał podstępne szepty

płynące z ust swoich synów.

DT Procházel se král po dvoře

aby vzduchu nadýchal se

však nahoře na cimbuří

zaslechl své syny liché

jak dumají nad úklady.

1.9 Vers

Een vers wordt als de complete eenheid van een poëtische tekst opgevat. De verseenheid komt echter niet altijd overeen met de syntactische eenheid, die soms langer dan de verseenheid kan zijn. Bij het analyseren van verzen is het nodig onderscheid te maken tussen beklemtoonde (heffingen) en onbeklemtoonde lettergrepen (dalingen). Terwijl de beklemtoonde lettergrepen een metrische impuls dragen, dragen de onbeklemtoonde lettergrepen geen metrische impuls. Bij het bepalen van het karakter van een vers wordt het gebruik van versvoeten gemaakt, de

basiseenheden van het metrum. Op grond van vaste combinaties van heffingen en dalingen, die meestal twee- of drielettergrepig zijn, onderscheidt men verschillende soorten vers:

1.9.1 Twee-lettergrepige versvoeten

- Trochee

Een trochee wordt gekenmerkt door afwisselend heffingen en dalingen. Deze voet komt zeer vaak voor in zowel Pools als Tsjechisch.

- Jambe

Een jambe wordt gekenmerkt door de afwisseling van dalingen en heffingen. Het is een zeer nadrukkelijke voet die met mannelijke verzen wordt geassocieerd.

- Spondee

Een spondee wordt gekenmerkt door twee heffingen op een rij. Het wordt met eenlettergrepige woorden aan het begin van het vers gerealiseerd.

1.9.2 Drie-lettergrepige versvoeten

- Dactylus

Een dactylus wordt gekenmerkt door een heffing gevolgd door twee dalingen. Hoewel het veel in Tsjechische poëzie gebruikt wordt, is het niet natuurlijk in het Pools en komt het slechts zelden voor.

- Anapest

Een anapest wordt gekenmerkt door twee onbeklemtoonde lettergrepen gevolgd door een beklemtoonde. In de Tsjechische taal is het zeer moeilijk te realiseren, terwijl het in het Pools vaker voorkomt, vooral in de gedichten van Adam Mickiewicz.

- Amfibrachys

Een amphibrachys wordt eerst gekenmerkt door een daling, gevolgd door een heffing en dan weer door een daling. Deze voet is typerend voor de Poolse taal.

1.10 Rijn

Deze term verwijst naar een klankgelijkheid aan het eind van twee of meer verzen. Het betekent een overeenkomst in zowel klinker- als medeklinkerklanken. Er zijn echter ook onvolledige rijmen (halfrijmen), die bekend als assonantie en consonantie staan. Terwijl in assonantie alleen de laatste klinkers overeenstemmen (přijdou a jedou), is er in consonantie een overeenkomst van medeklinkers (sele en síla).

Rijm heeft drie belangrijke functies. De eerste is eufonisch, wat het gevolg is van het feit dat rijm gewoonlijk een positief effect heeft op de welluidendheid van de tekst. Rijm heeft ook een ritmische functie, omdat het de grenzen van het vers aanduidt en benadrukt. Een andere functie is een semantische functie, aangezien woorden die rijmen semantisch worden benadrukt in vergelijking met andere.

Synthetische talen zoals het Tsjechisch en het Pools hebben veel betere voorwaarden voor rijmvorming dan analytische talen, waartoe ook het Nederlands behoort (Kufnerová 2003: 131). Rijm wordt geclassificeerd op basis van de manier waarop rijm in een strofe, de grotere eenheid waarin rijm is gegroepeerd, wordt georganiseerd.

Gepaard rijm heeft een AABB rijmschema.

Ve vůni skořicových svíček
a borovicových větviček
sedí člověk sklesle
v oprýskaném křesle.

Gekruist rijm heeft een ABAB rijmschema.

Už dlouhé sníš měsíce
že dočkáš se zlatých třešní.
Neokusíš je však více,
snovní poslové jsou falešní.

Omarmend rijm heeft een ABBA rijmschema.

Jak pampeliškové květy
obarví ti dlaně
a ty tak zcela nečekaně
bloudíš mezi dvěma světy.

Verspringend rijm heeft een ABCABC rijmschema.

Raději zůstaň v temném hávu

v širých lesích ukrytý

a nevydej ani hlásku.

Nárokuj si tvou hlavu

nepřítel tvůj zarytý

že prý jsi mu přebral lásku.

Slagrijm rijm heeft een AAA rijmschema.

Spatříte již zdaleka,

jak blankytná řeka

vesnicí mou protéká.

1.11 Problemen bij het vertalen van poëzie

Zlata Kufnerová beschrijft enkele van de problemen waarmee een vertaler regelmatig wordt geconfronteerd (Kufnerová 2009: 113-128).

1.11.1 Metafoor als een vertaalprobleem

Hoewel de metafoor ook in wetenschappelijke teksten en vaak in spreektaal voorkomt, levert hij in het bijzonder bij de vertaling van poëzie en eventueel ander artistiek proza de grootste problemen op.

Om een geschikt equivalent in de doeltaal te vinden, moet de vertaler de metafoor van alle kanten analyseren. Het is nodig de inhoud en de mate van alledaagsheid ervan nauwkeurig te begrijpen, met andere woorden, te bepalen of het een metafoor is die het originele werk van de auteur is, of een metafoor die al bestaat, maar niet afgezaagd is, of een metafoor die zlidovělý is, d.w.z. een cliché. Ook moet worden overwogen of de metafoor internationaal begrijpelijk is of dat hij elementen bevat die uitsluitend met de broncultuur worden geassocieerd.

We kunnen de metafoor onderverdelen in een echte metafoor, die volkomen nieuw en origineel is, en een metafoor die tot een cliché is geworden, zodat hij regelmatig in geschreven en gesproken taal voorkomt en algemeen bekend is. De beste oplossing voor het vertalen van een metafoor lijkt te zijn de echte metafoor te vertalen als een echte metafoor en het cliché te vertalen als een cliché.

Voorbeeld 1

Hlava rodiny → het gezinshoofd

Nebe nás zalévá ledovými květy. → De hemel besprenkelt ons met ijzige bloemen.

In het ergste geval wordt de metafoor vertaald als een cliché of vice versa.

Voorbeeld 2

Ocitli jsme se ve vřelém objetí štěstěny. → Het geluk lacht ons toe.

De minst wenselijke situatie is wanneer de metafoor door de vertaler grammaticaal en semantisch wordt gewijzigd, of zelfs helemaal wordt weggelaten.

1.11.2 Verschillende semantische dichtheid van talen als een vertaalprobleem

Bij het vertalen van poëzie wordt de vertaler niet alleen beperkt door de semantische dimensie van het gedicht, metrum en rijm, maar ook door de semantische dichtheid van de doeltaal. De ongelijke semantische dichtheid van de doel- en brontalen betekent dat elke taal een verschillend aantal lettergrepen nodig heeft om dezelfde semantische inhoud uit te drukken. De semantische dichtheid van de brontaal, of de mate waarin die verschilt in de twee talen, speelt een belangrijke rol in hoe moeilijk het voor de vertaler zal zijn om binnen het lettergreepomvang van het vers van het origineel te blijven. De grotere of kleinere semantische dichtheid van de doeltaal betekent echter niet noodzakelijk dat de vertaler dit vertaalprobleem zal moeten oplossen. Het is in feite slechts een uitdrukking van de tendens en de statistische waarschijnlijkheid dat dergelijke situaties zullen ontstaan.

Als de brontaal een hogere semantische dichtheid heeft, zal de vertaler in de meeste gevallen gedwongen zijn de semantische dimensie van de tekst te verminderen en ook de verzen lexicaal en syntactisch te condenseren, anders bestaat het risico dat er een vers wordt toegevoegd dat niet in het origineel voorkomt.

Als de vertaler vertaalt uit een taal met een lagere semantische dichtheid, zal hij een manier moeten vinden om de tekst op een passende manier aan te vullen en tegelijk de semantische component ervan zo weinig mogelijk te verstoren.

Over de semantische dichtheid van het Tsjechisch, Pools of Nederlands kan nergens in de wetenschappelijke literatuur of op het internet betrouwbare informatie worden gevonden. Het meeste onderzoek richt zich ofwel op het vergelijken van de semantische dichtheid van twee bepaalde talen, of bestudeert alleen grote of populaire talen zoals het Engels, het Chinees, het Russisch of het Frans.

De volgende twee voorbeelden van teksten in de drie talen kunnen helpen om op zijn minst te schetsen hoe de semantische dichtheid er voor deze drie talen uitziet.

De eerste tekst is zeer eenvoudig en bestaat alleen uit het voorstellen van jezelf en het opsommen van je interesses. Als we het aantal lettergrepen vergelijken dat elke taal nodig had om dezelfde semantische inhoud uit te drukken, vinden we dat het Tsjechisch de hoogste semantische dichtheid heeft (132 lettergrepen), het Pools komt op de tweede plaats (125 lettergrepen) en het Nederlands heeft de laagste semantische dichtheid ooit (118 lettergrepen).

Tekst 1

Het Tsjechisch

Ahoj, jmenuji se Tereza. Studuji nizozemštinu a ruštinu, ale jako samouk se učím i další jazyk. Ve volném čase se nejčastěji věnuji svým zvířatům, učím se jazyky, zpívám, překládám básně nebo se dívám na hokej nebo na různé seriály. Mým nejoblíbenějším jazykem je pravděpodobně moderní hebrejšтина. V souvislosti s ní se také zajímám o moderní dějiny Židů a Izraele.

Het aantal lettergrepen: 132

Het Pools

Cześć, nazywam się Tereza. Studiuję niderlandystykę i rusycystykę, ale jako samouk uczę się również innych języków. Wolny czas poświęcam swoim zwierzętom, uczę się też języków, śpiewam, tłumaczę wiersze albo oglądam hokej lub różne seriale. Moim ulubionym językiem

jest prawdopodobnie współczesny hebrajski. W związku z nim interesuję się również współczesną historią Żydów i Izraela.

Het aantal lettergrepen: 125

Het Nederlands

Dag, mijn naam is Tereza. Ik studeer Nederlands en Russisch, maar ik ben ook een autodidact in andere talen. In mijn vrije tijd houd ik me bezig met mijn dieren, leer ik talen, zing ik, vertaal ik gedichten of kijk ik ijshockey of verschillende tv-programma's. Mijn favoriete taal is waarschijnlijk het moderne Hebreeuws. In verband daarmee ben ik ook geïnteresseerd in de moderne geschiedenis van Joden en Israël.

Het aantal lettergrepen: 118

De tweede tekst is een beschrijving van het begin van de Tsjechische en Duitse versie van het sprookje Assepoester. Het aantal lettergrepen dat in een bepaalde taal moet worden gebruikt om dezelfde semantische inhoud uit te drukken, bevestigt de vorige resultaten. Ook hier heeft het Tsjechisch de hoogste semantische dichtheid (185 lettergrepen), het Pools komt op de tweede plaats (172 lettergrepen) en het Nederlands heeft de laagste semantische dichtheid (159 lettergrepen).

Tekst 2

Het Tsjechisch

Popelka musela po smrti tatínka bydlet s macechou a nevlastní sestrou, které se k ní ale nechovaly pěkně a v podstatě si z ní udělaly služku. Pokud zrovna nemusela vařit, utírat podlahu nebo zametat, navštěvovala svého koně Juráška, kterého jí daroval tatínek. Společnost jí ještě dělali pejsek, sova a kocour. Popelka uměla skvěle lézt po stromech, jezdit na koni a byla i skvělým myslivcem. Ve střelbě z kuše byla totiž nejlepší široko daleko. Jednou Popelka dostala jako dárek tři kouzelné oříšky, které jí navždy změnily život.

Het aantal lettergrepen: 185

Het Pools

Kopciuszek musiała po śmierci taty mieszkać z macochą i przybraną siostrą, które nie traktowały jej zbyt dobrze a właściwie zrobiły sobie z niej swoją służącą. Kiedy akurat nie musiała gotować, wycierać podłogę czy zamiatać, odwiedzała swojego konia Juráška, którego otrzymała w prezencie od swojego taty. Dotrzymywali jej również towarzystwa piesek, sowa i kot. Kopciuszek umiała świetnie wspinać się na drzewa, jeździć konno, była także wybitnym myśliwym. W strzelaniu z kuszy była najlepsza w okolicy. Pewnego razu Kopciuszek dostała w prezencie trzy zaczarowane orzeszki, które na zawsze zmieniły jej życie.

Het aantal lettergrepen: 172

Het Nederlands

Na de dood van haar vader moest Assepoester met haar stiefmoeder en stiefzus wonen, maar die behandelden haar niet goed en maakten van haar in feite hun dienstmeisje. Als ze niet hoefde te koken, de vloer te dweilen of te vegen, bezocht ze haar paard, Jurášek, dat ze van haar vader had gekregen. Zij werd gezelschap gehouden door haar hondje, haar uil en haar kat. Assepoester kon uitstekend in bomen klimmen, paardrijden en was een geweldige jager. In kruisboogschieten was zij wijd en zijd de beste. Op een dag kreeg Assepoester drie magische noten cadeau die haar leven voorgoed veranderden.

Het aantal lettergrepen: 159

1.11.3 Eufonie als een vertaalprobleem

Eufonie is ‘het esthetisch gebruik van opzettelijk georganiseerd klankmateriaal in poëzie’ (Kufnerová 2003: 128). Het doel is in de eerste plaats om bij de lezer een bepaald gevoel op te roepen. Als de euphonie bovendien verband houdt met de inhoud van de woorden, is er sprake van onomatopoeën, waarmee de auteur reeds bestaande natuurlijke geluiden probeert te imiteren. In de meeste gevallen echter komt eufonie tot uiting in het herhalen van dezelfde klanken aan het begin van opeenvolgende woorden, wat alliteratie of stafrijm wordt genoemd.

Bij het vertalen van eufonische elementen blijven hun oorspronkelijke plaats in het vers en hun oorspronkelijke klankvorm slechts zeer zelden behouden. Dit gebeurt in nauw verwante talen, waar de vertaler bestaande cognaten of eventueel internationalismen kan gebruiken. Het komt echter vaker voor, vooral in talen die tot verschillende taaltakken of zelfs taalfamilies behoren, dat het klankmateriaal moet worden vervangen of aangepast om de inhoud van het

vers te behouden. Als de vertaler erkent dat de eufonische component belangrijker is dan de inhoud zelf, zal hij in zo'n geval liever proberen die te behouden, zelfs als dat ten koste gaat van een verschuiving in betekenis.

Als men een gedicht vertaalt waarin de eufonische component niet alleen sommige delen van het gedicht, maar het hele gedicht domineert, zal het niet mogelijk zijn alle esthetische aspecten ervan te vertalen. Het doel van de vertaler wordt in dit geval om ten minste de algemene poëtica en de sfeer van het gedicht te behouden, aangezien het onmogelijk is om vast te houden aan afzonderlijke details.

1.12 Verschillen tussen Tsjechisch en Pools

Het Tsjechisch en het Pools behoren samen met bijvoorbeeld het Slowaaks, Kasjoebisch en Sorbisch tot de West-Slavische talen. Tot ongeveer de veertiende eeuw waren beide talen nog zonder grote problemen wederzijds te begrijpen, maar dat is nu niet meer het geval. Ondanks hun verwantschap vertonen zij ook aanzienlijke verschillen, die noodzakelijkerwijs tot uiting komen in de vertaling van artistieke teksten.

1.12.1 Het passief

Terwijl de lijdende vorm in het Tsjechisch tegenwoordig zelden voorkomt, is hij in het Pools vaker te zien. Laten we bijvoorbeeld kijken naar fragmenten uit de Tsjechische en Poolse vertaling van *Harry Potter and the Philosopher's Stone* van J.K. Rowling (1997).

Fragment 1

Het origineel

‘The Dursleys had everything they wanted, but they also had a secret, and their greatest fear was that somebody would discover it.’

Tsjechische vertaling en de letterlijke vertaling ervan in het Nederlands:

‘Dursleyovi měli všechno, co si přáli, přesto však měli i své tajemství a ze všeho nejvíc se báli, aby ho někdo neodhalil.’

‘De Dursleys hadden alles wat ze wilden, maar ze hadden hun geheim, en hun grootste angst was dat iemand het geheim zou ontdekken.’

Poolse vertaling en de letterlijke vertaling ervan in het Nederlands:

‘Dursleyowie mieli wszystko, czego dusza zapagnie, ale mieli też swoją tajemnicę i nic nie budziło w nich większego przerażenia, jak myśl, że może zostać odkryta.’

‘De Dursleys hadden alles wat hun hartje begeerde, maar ze hadden ook hun geheim, en hun grootste angst was dat het ontdekt zou kunnen worden.’

Uit de vergelijking blijkt dat de Poolse vertaler voor de lijdende vorm koos, terwijl de Tsjechische vertaler de voorkeur gaf aan de constructie met een onbepaald voornaamwoord.

Fragment 2

Het origineel

‘But on the edge of town, drills were driven out of his mind by something else.’

Tsjechische vertaling en de letterlijke vertaling ervan in het Nederlands:

‘Hned na kraji města mu však vrtačky vytlačilo z mysli něco jiného.’

‘Maar aan de rand van de stad verdrong iets anders de boormachines uit zijn gedachten.’

Poolse vertaling en de letterlijke vertaling ervan in het Nederlands:

‘Na skraju miasta został jednak zmuszony do zapomnienia o świdrach.’

‘Aan de rand van de stad werd hij echter gedwongen de boormachines te vergeten.’

Terwijl de radicalere Poolse versie de lijdende vorm van het werkwoord ‘donutit’ gebruikt, neemt de Tsjechische versie weer genoegen met een onbepaald voornaamwoord.

Fragment 3

Het origineel

‘He had been hugged by a complete stranger. He also thought he had been called a Muggle, whatever that was.’

Tsjechische vertaling en de letterlijke vertaling ervan in het Nederlands:

‘Právě ho objal úplně cizí člověk! Uvědomil si také, že mu říkal mudla, ať už to bylo co chtělo.’

‘Een complete vreemdeling heeft hem net omhelsd! Hij realiseerde zich ook dat hij hem een Dreuzel had genoemd, wat het ook was.’

Poolse vertaling en de letterlijke vertaling ervan in het Nederlands:

‘Został uściskany przez zupełnie nieznanego człowieka! I nazwano go mugolem, cokolwiek miało to znaczyć.’

‘Hij werd omhelsd door een complete vreemdeling! En hij werd een Dreuzel genoemd, wat het ook betekende.’

Hierboven kunnen we hetzelfde verschil opmerken. Terwijl in beide Poolse zinnen de lijdende vorm aanwezig is, wordt in het Tsjechisch de actieve vorm van het werkwoord gebruikt.

Een vergelijking van de Tsjechische en de Poolse versie van de vertaling toont duidelijk aan dat het Pools veel vaker de voorkeur geeft aan de lijdende vorm dan het Tsjechisch.

1.12.2 Tegenwoordige deelwoorden

Het gebruik van tegenwoordige deelwoorden en als bijvoeglijk naamwoord gebruikte tegenwoordige deelwoorden lijkt in het hedendaagse Tsjechisch archaisch en verouderd (Z. n. z. d.). Mensen vermijden hen deels omdat ze niet weten hoe ze hen correct moeten gebruiken, omdat het gebruik ervan onder andere ingewikkelder is in het Tsjechisch dan in het Pools. Daarom wekt het geen verbazing dat we in het Pools zulke deelwoorden veel vaker tegenkomen, zoals de volgende voorbeelden bevestigen.

Fragment 1

Het origineel

‘Mr. Dursley hummed as he picked out his most boring tie for work.’

Tsjechische vertaling en de letterlijke vertaling ervan in het Nederlands:

‘Pan Dursley si brumlal sám pro sebe, jak si do práce vybíral svou nejošklivější kravatu.’

‘Meneer Dursley mompelde in zichzelf terwijl hij zijn lelijkste stropdas voor zijn werk uitzocht.’

Poolse vertaling en de letterlijke vertaling ervan in het Nederlands:

‘Pan Dursley nucił coś pod nosem, zawiązując swój najnudniejszy krawat.’

‘Meneer Dursley mompelde in zichzelf, knopend zijn saaiste stropdas.’

Terwijl in de Tsjechische vertaling een bijzin voorkomt, geeft de Poolse vertaling de voorkeur aan het tegenwoordig deelwoord.

Fragment 2

Het origineel

‘It was on the corner of the street that he noticed the first sign of something peculiar — a cat reading a map.’

Tsjechische vertaling en de letterlijke vertaling ervan in het Nederlands:

‘Už na rohu ulice postřehl první známku čehosi podivného – kočku, která si prohlížela plán města.’

‘Reeds op de hoek van de straat merkte hij het eerste teken van iets vreemds - een kat die de plattegrond van de stad bekeek.’

Poolse vertaling en de letterlijke vertaling ervan in het Nederlands:

‘Na rogu ulicy dostrzegł pierwszą oznakę pewnej nienormalności – kota studiującego jakąś mapę.’

‘Reeds op de hoek van de straat merkte hij het eerste teken van iets vreemds - een kat bekijkend de plattegrond van de stad.’

Net als in het vorige geval zien we in de Tsjechische vertaling een bijzin, maar de Poolse versie maakt gebruik van een tegenwoordig deelwoord als bijvoeglijk naamwoord gebruikt.

Fragment 3

Het origineel

‘Owls flying by daylight?’

Tsjechische vertaling en de letterlijke vertaling ervan in het Nederlands:

‘Sovy, které létaly za bílého dne?’

‘Uilen die op klaarlichte dag vlogen?’

Poolse vertaling en de letterlijke vertaling ervan in het Nederlands:

‘Sowy latające w biały dzień?’

‘Uilen vliegende op klaarlichte dag?’

Ook hier wordt het tegenwoordig deelwoord alleen in de Poolse vertaling toegepast.

1.12.3 Beleefdheidsvormen

De uiting van respect voor de gesprekspartner betoont zich zowel in het Tsjechisch als in het Nederlands op hetzelfde principe, namelijk met behulp van het voutsvoeren. Het Pools verschilt echter in dit opzicht van beide talen, omdat er voor dit doel de derde persoon enkelvoud en meervoud dienen, zoals de volgende voorbeelden aantonen.

Om één persoon aan te spreken, wordt de aanspreking ‘pan’ of ‘pani’ toegepast.

Czy mogę panu jakoś pomóc?

Czy mogę pani jakoś pomóc?

Letterlijke vertaling:

Kan ik meneer helpen?

Kan ik mevrouw helpen?

Wanneer we een groep mensen willen aanspreken, wordt de aanspreking ‘państwo’ voor een gemengde groep, ‘panie’ voor een groep vrouwen en ‘panowie’ voor een groep mannen gebruikt.

Czy chcieliby państwo studiować w Czechach?

Czy chcieliby panowie studiować w Czechach?

Czy chciałyby panie studiować w Czechach?

Letterlijke vertaling:

Zouden de heerschappen graag in Tsjechië studeren?

Zouden de heren graag in Tsjechië studeren?

Zouden de dames graag in Tsjechië studeren?

1.12.4 Onderwerp in een negatieve zin

In het Tsjechisch zal, zowel in een positieve als in een negatieve zin, het onderwerp altijd in dezelfde naamval staan. In het Pools schakelt het onderwerp in zo'n geval echter over van de accusatief naar de genitief zoals we hieronder zien.

Widzę tę kobietę.

Nie widzę tej kobiety.

Letterlijke vertaling

Ik zie de vrouw.

Ik zie der vrouw niet.

2. De analyse

In dit hoofdstuk analyseer ik de vertalingen van tien Nederlandse gedichten, waarvan er vijf in het Pools en vijf in het Tsjechisch werden vertaald. Helaas was het niet mogelijk gedichten te vinden die in beide talen waren vertaald en zo de Tsjechische en Poolse vertalingen van dezelfde gedichten te vergelijken, maar het was wel mogelijk paren gedichten te vinden die bepaalde gemeenschappelijke kenmerken hebben, zodat de verzameling van vijf Tsjechische vertalingen vergelijkbaar is met de Poolse. In zowel de Tsjechische als de Poolse verzameling is er één gedicht van Gerrit Achterberg en één gedicht van Ida Gerhardt. Evenzo bevat elke verzameling één gedicht van allochtone auteurs, namelijk Mowaffk Al-Sawad en Abdelkader Benali. De gedichten van Cornelis Buddingh' en Hugo Claus hebben een zeer vergelijkbare structuur, evenals de gedichten van de vrouwelijke auteurs Annemieke Gerrist en Esther Jansma. De gedichten zullen worden geanalyseerd op de aanwezigheid van rijm, vertaalstrategieën, semantische dichtheid, betekenisverschuivingen bij de vergelijking van het origineel met de vertaling, en ook op de mate van equivalentie van de woordenschat van de vertaling en het origineel.

2.1 Gerrit Achterberg: Beumer&Co/Przeprowadzki

(vertaald door Andrzej Dąbrówka)

DT Obnaża każdy kąt
domowe tajemnice.
Podłogi śmiertelnie się wstydzą.
Lampa wisi wielka, tak nisko,
bo nie ma już pod nią stołu.

Ci, co przychodzą z dołu,
na oślep niszczą wszystko,
co jest pozamykane,
i każda rzecz traci pamięć;
ale miłość przychodzi z Panem
i Pan jest miłością. Amen.

Drzwi, kiedyś do pokoju,

teraz wiodą z dworu do domu.

Pod rękami tej hordy
umiera szkło.

Lustro wieczornego światła
powoli się zagina
i znów zamyka pokój.

Wszędzie jest pajęczyna.

Gdzie mrok spowijał sofę,
wszystko już powiedziane:
znalazł się damski pantofel;
ale miłość przychodzi z Panem.
A psy będą stać za progiem.

BT Hoeken met huisgeheimen
komen bloot.

De vloeren schamen zich dood.
De lamp hangt laag en groot,
want de tafel is weggenomen.

Zij, die naar boven komen,
breken blind kapot
wat was in slot, ontnomen
wordt elk ding aan zijn lot;
maar de liefde is uit God,
en God is liefde. Amen.

De deur die binnen was,
is buitendeur geworden.
Onder de hand der horde
sterft het glas.

De spiegel met eeuwig licht
zwicht langzaam voorover,
en doet de kamer dicht.
Er ligt spinrag over.

Waar divan en donker stonden
is, hun geheim ten spot,
een vrouwenschoen gevonden;
maar de liefde is uit God.
En buiten zullen staan de honden.

Rijmen

Hoewel de auteur in de eerste strofe van het origineel uitgebreid gebruik maakt van zowel volrijmen als halfrijmen, heeft de vertaler dit niet in zijn vertaling overgenomen. Alleen de laatste woorden van het derde en het vierde vers van de eerste strofe rijmt op het laatste woord van het eerste en het tweede vers van de tweede strofe. De andere strofen van het origineel bevatten ook rijm, maar deze komen in de vertaling slechts gedeeltelijk voor en vormen een compleet ander schema dan de rijmwoorden in het oorspronkelijke gedicht. Bovendien komen ze in de derde strofe van de vertaling helemaal niet voor.

Strategieën

Hoewel er enkele betekenisverschuivingen in het gedicht aanwezig zijn ten opzichte van het origineel, zijn de boodschap en de sfeer van het origineel grotendeels bewaard gebleven door de vertaler. De vertaler heeft gekozen voor een combinatie van twee strategieën, namelijk de rijmende vertaling en de letterlijke vertaling. Het feit dat de eerste strategie slechts gedeeltelijk werd toegepast, d.w.z. alleen in sommige verzen, leidde ertoe dat het esthetische aspect van het origineel enigszins werd verstoord. Anderzijds zorgde dit compromis, d.w.z. het gelijktijdige gebruik van de twee strategieën, voor een grote mate van behoud van de semantische component van het gedicht.

Betekenisverschuivingen en gebruikte woordenschat

Terwijl in het origineel sommige dingen in de tweede strofe ‘aan hun lot worden ontnomen’, verliezen zij in de Poolse vertaling hun geheugen. Een andere verschuiving is te vinden in de laatste strofe. Terwijl in het origineel divan en donker als twee gelijke dingen naast elkaar staan, omhult de donker in de vertaling de divan. Verder heeft de vertaler in dezelfde strofe een meer specifieke uitdrukking gebruikt, want terwijl in het origineel de honden buiten

stonden, wachtten ze in de vertaling net buiten de deur. De vertaler heeft ook het equivalent van het Nederlandse ‘Heer’ gebruikt in plaats van ‘God’.

De expressieve verschuiving kan ook hebben plaatsgevonden, omdat het woord ‘horde’ voor de Polen meer wordt geassocieerd met Mongoolse en Turkse horden in verband met de opstand van een Kozakkenleider Bohdan Chmelnytsky, die het hoofdmotief vormt in de in Polen zeer populaire roman van Henryk Sienkiewicz. Dergelijke associaties zullen zich waarschijnlijk niet voordoen bij Nederlanders of Vlamingen.

Semantische dichtheid

Het aantal lettergrepen in het origineel: 156

Het aantal lettergrepen in de vertaling: 180

In deze vertaling wordt, zoals verwacht, de verschillende semantische dichtheid van de twee talen weerspiegeld in het verschil in het aantal lettergrepen van het origineel en de vertaling.

Verdere opmerkingen

Het gebruik van het passief in het origineel: 3

Het gebruik van het passief in de vertaling: 1

In zijn vertaling heeft de vertaler, met één uitzondering in de laatste strofe, getracht het passief te vermijden, dat in de oorspronkelijke tekst beduidend vaker voorkomt. Het is ook vermeldenswaard dat het in het origineel gebruikte woord ‘divan’ een paar valse vrienden vormt met het Poolse woord ‘dywan’, dat echter een tapijt aanduidt.

2.2 Gerrit Achterberg: Vervulling/Naplnění

(vertaald door Olga Krijtová)

DT To dobré z minula dnes večer dorazí.

Zas dojdou sluchu prosté dotazy.

Zda prší. Ano prší. Dobře spi.

A tiše popřeješ mi sladké sny.

Ležíme, posloucháme. Okno hne se fénem.

Zůstaň tak ležet, řeknu, oslovím tě jménem.

Veškerá odpověď jen ze mne vychází.

Tebe naplňuje nekonečno.

BT Het beste van voor jaren dringt vanavond tot mij door.

Al je gewone vragen vinden weer gehoor.

Regent het. Ja het regent. Goede nacht.

Laten we nu gaan slapen, zeg je zacht.

Wij luisteren en liggen. Wind beweegt het raam.

Blijf zo maar liggen, zeg ik, en ik noem je naam.

Alles wat antwoord is gaat van mij uit.

Je wordt vervuld van de oneindigheid.

Rijmen

In het oorspronkelijke gedicht staat overal een gepaard rijm, maar in de vertaling rijmen alleen de laatste woorden van het eerste met het tweede vers en ook het vijfde met het zesde vers.

Strategieën

Zoals in het geval van de vorige vertaling combineerde de vertaler twee strategieën, namelijk de rijmende vertaling en de letterlijke vertaling. Ook hier heeft het feit dat de vertaling het rijmschema van het origineel niet exact overneemt, geleid tot een verstoring van de esthetische component van het gedicht.

Betekenisverschuivingen en gebruikte woordenschat

In het allereerste vers gebruikt de vertaler de eerste graad van het bijvoeglijk naamwoord ‘goed’, hoewel in het origineel de derde graad voorkomt. Dit verzwakt de betekenis van het woord. De vertaler gebruikte ook een algemenere term toen zij de deur niet noemde waar ‘het beste van voor jaren’ zou aankomen. Een ander probleem is de dubbelzinnigheid van het tweede vers want het Tsjechische werkwoord ‘dojit’ kan in dit specifieke geval zowel

betekenen dat het gehoor de gewone vragen heeft ontvangen en ze daardoor heeft gehoord, maar ook dat het gehoor de gewone vragen niet meer heeft, dat het ze heeft opgebruikt. In het vierde vers heeft de vertaler de uitdrukking ‘popřát někomu sladké sny’ gebruikt, wat veel persoonlijker is en de mate van emotionele kleuring is zeker groter dan in de oorspronkelijke tekst. Ook is het woord ‘wind’ vervangen door een meer specifieke uitdrukking ‘föhn’, die een specifiek soort van een warme droge wind aanduidt (Vodička: 2020).

Semantische dichtheid

Het aantal lettergrepen in het origineel: 90

Het aantal lettergrepen in de vertaling: 90

In dit gedicht is de vertaler erin geslaagd precies het aantal lettergrepen van het origineel aan te houden.

Verdere opmerkingen

Het gebruik van het passief in het origineel: 1

Het gebruik van het passief in de vertaling: 0

De vertaler heeft het passief in het laatste vers van het oorspronkelijke gedicht vervangen door het actief die natuurlijker is voor de hedendaagse Tsjechische taal.

2.3 Ida Gerhart: De Japanse visser/Japoński rybak

(vertaald door Andrzej Dąbrowka)

DT Mostkiem na drugi brzeg,
gdy jeszcze gwiazdy widać,
dom zostawiwszy idę,
na plecy rzucam sieć.

Z koszem na bambusowym
kiju wracam z za rzek,
gdy gwiazdy widać nowe.
Do ciebie idę, do domu,

mostkiem na drugi brzeg.

BT Over de smalle brug
als nog de sterren staan
ga ik bij u vandaan,
de netten op de rug.

Mijn manden dragende aan
de bamboe keer ik terug,
als er al sterren staan.
Om weer tot u te gaan
over de smalle brug.

Rijmen

In het origineel wordt een rijmschema gebruikt dat lijkt op een omarmend rijm, maar in de vertaling komt het rijm slechts zeer sporadisch voor, met name in de tweede strofe.

Strategieën

In dit geval heeft de vertaler de voorkeur gegeven aan de letterlijke vertaling, waardoor de verzen in het gedicht vrijwel compleet zijn verdwenen, maar anderzijds vertoont de semantische component van de vertaling en het origineel een grote mate van gelijkwaardigheid.

Betekenisverschuivingen en gebruikte woordenschat

In het vierde vers is een werkwoord toegevoegd, namelijk het werkwoord 'gooien', dat in het oorspronkelijke gedicht niet voorkomt. Waarschijnlijk de grootste verandering ten opzichte van het origineel was het gebruik van het tutoyeren, ook al komt het vousvoyeren voor in het origineel. Deze keuze werd waarschijnlijk beïnvloed door het feit dat de derde persoon enkelvoud en de aansprekingen 'meneer' a 'mevrouw' in het Pools nodig zijn bij het gebruik van de beleefdheidsvorm.

Semantische dichtheid

Het aantal lettergrepen in het origineel: 56

Het aantal lettergrepen in de vertaling: 60

De hogere semantische dichtheid van de Poolse taal komt ook voor een klein deel tot uiting in deze vertaling.

Verdere opmerkingen

Het gebruik van het passief in het origineel: 0

Het gebruik van het passief in de vertaling: 0

Het passief kwam in geen van beide versies voor. In het derde vers werd een tegenwoordig deelwoord als bijvoeglijk naamwoord gebruikt. De vertaler heeft ook gebruik gemaakt van de rijkdom van de Slavische talen in de verscheidenheid van vormen van verkleinwoorden, zo heeft hij ‘smalle brug’ vertaald als ‘mostek’.

2.4 Ida Gerhart: Vogelvrij/Vyhnanec

(vertaald door Jana Pellarová)

DT Droboť té nejkrásnější rasy

– na severu když jejich ves jsem mýjela –

Jen s nadávkami za mnou běžela,

Drny s blátem a skrápěla mi vlasy.

Když pak už ztichly jejich hlasy,

Do stínu vrby jsem se skryla,

Stařena, co jara krásu necítila,

Jen bláto z šatů stírala si.

Děti se kloní ke krutosti:

Poznaly ve mně básníka

A ukázaly bez lítosti,

Co svět si myslí, ale neříká.

BT Kinderen van een prachtig ras
– ik kwam hun noordelijk dorp voorbij –
scholden en achtervolgden mij
en één smeed raak met een pol gras.

En toen ik hen ontkomen was
zat ik tussen een wilgenrij,
een oude vrouw in de maand mei
en sloeg de kluiten van mijn jas.

Kinderen zijn oprecht en wreed:
zij zagen mij de dichter aan
en deden frank, wat meer discreet
de wereld dagelijks heeft gedaan

Rijmen

De rijmen in de eerste twee strofen zijn beide gebaseerd op het schema van een omarmend rijm, dat vervolgens in de derde strofe wordt vervangen door een gekruist rijm. De vertaler heeft dit schema tot op de letter gevolgd in alle strofen.

Strategieën

Deze vertaling illustreert goed dat de keuze van de strategie van de rijmende vertaling een negatief effect heeft op de semantische component van het gedicht. In feite heeft deze vertaling meer ernstige betekenisverschuivingen dan de vertalingen die werden vertaald met behulp van de strategie van de letterlijke vertaling of met behulp van deze strategie in combinatie met de rijmende vertaling.

Betekenisverschuivingen en gebruikte woordenschat

Het gebruik van het Tsjechische woord ‘drobot’ heeft geleid tot lexicale archaïsering ten opzichte van het origineel. Het woord ‘ves’ lijkt ook wat archaïsch. In het eerste vers van de tweede strofe lezen we dat ‘de stemmen van de kinderen zijn verstomd’, terwijl we uit het origineel weten dat de vrouw de kinderen moest ontkomen. In het oorspronkelijke gedicht

wordt daarom de kinderen een veel grotere mate van agressie toegedicht. In het derde vers van de tweede strofe is er sprake van het gebruik van een algemenere term, aangezien het woord 'lente' in de vertaling voorkomt, maar in het oorspronkelijke gedicht een specifieke maand wordt genoemd. In de laatste strofe wordt de oprechtheid van de kinderen in het origineel twee keer benadrukt, wat in de vertaling niet zo opvalt. Er is ook een verschil in die zin dat, terwijl in het origineel de wereld actief iets doet, hoewel discreet, in de vertaling de wereld alleen maar erover denkt, maar het denken zich niet manifesteert in een actie.

Semantische dichtheid

Het aantal lettergrepen in het origineel: 98

Het aantal lettergrepen in de vertaling: 117

Bij vergelijking van de semantische dichtheid van de twee teksten blijkt dat in dit geval de hogere semantische dichtheid van het Tsjechisch zeer uitgesproken is.

Verdere opmerkingen

Het gebruik van het passief in het origineel: 0

Het gebruik van het passief in de vertaling: 0

Het passief kwam in geen van beide versies voor.

4.5 Hugo Claus: Sonnet X/Sonet X

(vertaald door Jerzy Koch)

DT Wolną być chciałaś? Zapomnij, o Pani,
talentu nie masz za grosz, ani ani,
wolności udręk i mąk nie chcesz wcale
jako remedium, ani trwać w jej chwale.

W spaniu beczynnym się nie zapamiętuj,
bo snu nie uśpisz pod żadnym pozorem,
strefy chutliwej jątrzenie już poczuj,
gdy w płynną głębię stroi się z uporem.

Udawaj raczej, żeś jest uwiązana,
szepcz o wolności, ale po kochaniu;
mnie przypisz swego zniewolenia winę,
daj mi w obłądzie swawolić bez planu
nim w twym tumultie lunatycznym zginę,
zakładnik tego co ty błogostanu.

BT Vrij wil je zijn? Vergeet het, lady,
je hebt er geen talent voor, geen spriet,
je wilt de kwalen van de vrijheid niet,
de pijn niet, noch de remedie.

Verlies je toch niet in de monotone
slaap die niet wil slapen,
het gepluk aan die ene erogene zone
die blijft vloeien en gapen,
maar speel liever dat je gekluisterd bent
en fluister over vrijheid na het vrijen,
geef mij van je slavernij de schuld
en laat mij in de waan en betijen
en tuimelen in je maanziek tumult
in een zelfde gegijzeld contentement.

Rijmen

De auteur werkte hoofdzakelijk met een gepaard rijm en een gekruist rijm en hetzelfde schema werd gevolgd in de vertaalde tekst. De enige uitzondering is het rijm aan het eind van het laatste vers.

Strategieën

De strategie van de rijmende vertaling werd toegepast in de vertaling van het gedicht.

Betekenisverschuivingen en gebruikte woordenschat

In het eerste vers geeft de vertaler de voorkeur aan het Poolse woord voor ‘mevrouw’ in plaats van de Engelse benaming. In het derde vers is er een uitbreiding van de betekenis aanwezig. Terwijl in de oorspronkelijke tekst alleen sprake is van ‘de kwalen van de vrijheid’, is de vertaling uitgebreid met ‘de ellende van de vrijheid’. Hij heeft ook het bijvoeglijk naamwoord ‘erogeen’ vervangen door de oorspronkelijke Poolse uitdrukking, die een meer poëtische uitstraling heeft. In de laatste twee verzen van de tweede strofe is er over het geheel genomen een grote betekenisverschuiving ten opzichte van het origineel, zodat de mate van gelijkwaardigheid met het origineel hier relatief lager is dan in de andere verzen. In het voorlaatste vers is de oorspronkelijke betekenis versterkt, aangezien de Poolse vertaling ‘sterven’ gebruikt in plaats van ‘tuimelen’. In hetzelfde vers is de vertaler erin geslaagd het effect dat bij de lezer associaties met de maan oproept, in een bepaalde vorm te behouden, dankzij het woord ‘lunatyczny’. In het laatste vers duikt de pure Poolse term weer op in de vertaling, hoewel in het origineel een term van Romaanse oorsprong wordt gebruikt. In het algemeen kan daarom worden gezegd dat de vertaler de voorkeur geeft aan Pools klinkende woorden boven woorden van buitenlandse oorsprong, in tegenstelling tot de oorspronkelijke auteur.

Semantische dichtheid

Het aantal lettergrepen in het origineel: 134

Het aantal lettergrepen in de vertaling: 153

Deze vertaling is ook langer dan het origineel vanwege de hogere semantische dichtheid van het Pools.

Verdere opmerkingen

Het gebruik van het passief in het origineel: 0

Het gebruik van het passief in de vertaling: 0

Het passief kwam in geen van beide versies voor.

2.6 Cornelis Buddingh': Zoals een man/Jako jeden muž

(vertaald door Jana Pellarová)

DT Tak jako muž při slunce západu
Z plných plic o holandské krvi si zpívá –
A klidně ztichl by, kdyby měl náhradu
Však mlčet hrdé srdce tisíckrát se vzpírá –

Rozezní hrdlo hlahol veliký
Na perutích bronzových letí za horizont,
Zatímco na prsou odskakují knoflíky
(tak napíná hrud' ten mužný baryton),

I já jsem jednou ve vlahém podvečeru
posiluje se krásou říční propusti v šeru
pocítil touhu srdce, jež ovládla mě úplně,
a s nutkáním kocoura na jaře
zahřměl jsem nad vodou do ticha bujaře
jak pes z Mexika nadšený šíleně.

BT Zoals een man, bij 't ondergaan der zon,
Luidkeels 't Wien Neêrlands Bloed begint te zingen –
Hij zou ook liever zwijgen als hij kon,
Maar 't hartevier drijft hem met duizend klingen –

Hij spert de gorgel en op bronzen zwingen
Wieken de klanken naar de horizon,
Terwijl de knopen hem van 't vest afspringen,
(Zo zwelt de borst bij zulk een bariton),

Zo heb ook ik eenmaal, een prille avond,
Mij aan de schoonheid van een schutsluis lavend,
De machtige drang gevoeld van 's harten grond,
En het, willozer dan een maartse kater,
Woest uitgedaverd over 't doodstil water,

Extatisch als een Mexicaanse hond.

Rijmen

Het gedicht wordt gekenmerkt door een gekruist rijm, vooral in de eerste twee strofen. De laatste twee strofen gebruiken een ander schema. De vertaler is erin geslaagd het rijmschema van het origineel volledig over te nemen. In het tweede vers van de tweede strofe is de vertaler er zelfs in geslaagd het binnenhalfrijm te behouden.

Strategieën

Hoewel de vertaler de strategie van de rijmende vertaling gebruikte, bleef de semantische component grotendeels behouden.

Betekenisverschuivingen en gebruikte woordenschat

Terwijl het tweede vers van het origineel duidelijk maakt dat het om een voormalig Nederlands volkslied gaat (Tebbe: 2020), ontbreekt dit effect in de vertaling. In het vierde vers van de eerste strofe komt in het origineel het woord ‘hartevier’, voor, dat ook kan duiden op een soort speelkaart, wat we niet uit de vertaling kunnen opmaken. In het eerste vers van de vertaling duikt een eufonisch element (‘hrdlo hlalol’) op, dat niet uit de oorspronkelijke tekst afkomstig is en daarom een product is van de vertaling. In het eerste vers van de derde strofe komt in het origineel de archaische term voor avond, ‘avend’, voor, die in de vertaling enigszins genegeerd wordt, omdat het zeer moeilijk zou zijn om in het Tsjechisch een geschikt equivalent te vinden. In tegenstelling tot het origineel, wordt de avond beschreven als ‘lauw’. In het eerste vers van de laatste strofe is sprake van het gebruik van een algemenere term, waarbij het woord ‘lente’ wordt gebruikt in plaats van een specifieke maand.

Semantische dichtheid

Het aantal lettergrepen in het origineel: 154

Het aantal lettergrepen in de vertaling: 169

Deze vertaling was ook langer dan het origineel vanwege de grotere semantische dichtheid van de Tsjechische taal.

Verdere opmerkingen

Het gebruik van het passief in het origineel: 0

Het gebruik van het passief in de vertaling: 0

In geen van beide versies kwam het passief voor. In het tweede vers van de derde strofe heeft de vertaler het een transgressief behouden, dat in de Tsjechische tekst archaïsch klinkt.

2.7 Mowaffk Al-Sawad: Een paar echte schoenen/Para prawdziwych butów

(vertaald door Elżbieta Jędrzejczyk)

DT Leżały pogrzebane w nieznaney ziemi
ojciec odkrył je w pewien zachmurzony wieczór
i zakładał w trakcie naszych długich wojen
Była to para butów
mocniejsza od szabu
nie do zdarcia, a tkwiące w nich gwoździe
nie rdzewiały
a kiedy ojciec został pobity
razem z leciwym sztabem
wrócił do domu
i krzyczał do matki
żeby wyczyściła mu buty

BT Ze lagen begraven in onbekende bodem
mijn vader ontdekte hen op een bewolkte avond
en tijdens onze lange oorlogen trok hij ze aan
Het was een paar schoenen,
sterker dan de legerleiding
ze raakten niet versleten, en de spijkertjes erin
roestten niet
en toen mijn vader werd verslagen

samen met de bejaarde legerleiding
keerde hij terug naar huis
en schreeuwde tegen mijn moeder
dat ze de schoenen moest poetsen

Rijmen

Net als de oorspronkelijke auteur, werkte de vertaler met een vrij vers.

Strategieën

Vanwege de aard van het gedicht heeft de vertaler gekozen voor de letterlijke vertaling, waardoor de betekenisverschuivingen vrijwel nihil zijn.

Betekenisverschuivingen en gebruikte woordenschat

In het tweede vers heeft de vertaler aan het woord ‘avond’ het bijvoeglijk naamwoord ‘bepaald’ toegevoegd, waardoor de avond een meer specifieke aanduiding krijgt. In het origineel worden de woorden ‘moeder’ en ‘vader’ ook voorafgegaan door het bezittelijk voornaamwoord ‘mijn’, maar dit is niet in de vertaling overgenomen.

Semantische dichtheid

Het aantal lettergrepen in het origineel: 115

Het aantal lettergrepen in de vertaling: 101

Ondanks de hogere semantische dichtheid van de doeltaal is de vertaler erin geslaagd een kortere tekst te produceren dan het origineel.

Verdere opmerkingen

Het gebruik van het passief in het origineel: 1

Het gebruik van het passief in de vertaling: 1

In het achtste vers heeft de vertaler het passief behouden, dat ook in het origineel aanwezig was.

2.8 Abdelkader Benali: Mijn haat/Má zášť

(vertaald door Veronika Havlíková)

DT Má zášť k tobě hluboká je, kamaráde, hlubší
Nežli láska, jak rád bych ti pytel hnoje
Na hlavu vysypal, aby ti po tváři dolů
Tekl, žluté zelené pruhy průjmu

Se ti dobře k fešnému oděvu hodí
A miska pudinku v podpaží by ti též
Sedla, všechno ti sedí, jen když to je
Plné mého hnusu a odporu k tobě

Jenž je nekonečný a věčný, jenž v noci
Kořeny do mne zapouští, tuze a tvrdě
Prorůstá, jako by se nechumelilo, jako
Pravda takový, ať už polštář vyhrátý či

Chladný je, jak rád bych viděl, jak drtí
Tě gorila, tebe, tvou bolest, tvůj křik.

BT Mijn haat voor jou gaat diep, vriend, nog dieper
dan mijn liefde. Graag zou ik een zak verse stront
over je hoofd willen trekken, dat het bruin naar
beneden loopt, de geel- groene strepen
diarree die goed kleuren bij je mooie kleding.
Een zak pudding onder je oksels zou je
ook goed staan. Alles staat je goed, als het maar
vervuld is van mijn walging en afkeer van jou

die oneindig en voor eeuwig is, die 's nachts
verder wortel in mij schiet, hard en stug
doorgroeit alsof er niks aan de hand is. Zoals
de waarheid is ze, of het kussen nu warm of

koud is. Wat zou ik graag willen dat je werd doorboord door een gorilla, jij, je pijn, je gillen.

Rijmen

Hoewel het gedicht voornamelijk in een vrij vers is geschreven, komen er rijmen sporadisch voor (naar en maar, zoals en nachts). In de vertaling komt het rijm slechts eenmaal voor (hnoje en to je). De binnenrijmen in de eerste verzen van de eerste en derde strofe zijn in de vertaling bewaard gebleven.

Strategieën

Omdat er zo weinig rijm voorkwam, werd voornamelijk de strategie van de letterlijke vertaling toegepast. Bij de vertaling van een fraseologisme in het derde vers van de derde strofe heeft de vertaler gekozen voor naturalisatie, om de dynamische equivalentie tussen deze delen van het gedicht te behouden.

Betekenisverschuivingen en gebruikte woordenschat

Terwijl in het derde vers van de eerste strofe het hele hoofd wordt genoemd, wordt in de vertaling van een meer specifieke uitdrukking gebruik gemaakt. In het eerste vers van de tweede strofe komt het bijvoeglijk naamwoord 'fešný' voor, maar dit verschilt stilistisch van het origineel, omdat het spreektaal is.

Semantische dichtheid

Het aantal lettergrepen in het origineel: 160

Het aantal lettergrepen in de vertaling: 172

Ook hier was de vertaling langer dan de oorspronkelijke tekst.

Verdere opmerkingen

Het gebruik van het passief in het origineel: 1

Het gebruik van het passief in de vertaling: 0

Het passief in de laatste strofe werd in de vertaling omgezet in het actief.

2.9 Annemieke Gerrist: Zijn haar/Jego włosy

(vertaald door Rafał Farbisz)

DT Jego włosy są przystrzyżone, siedzi na swoim miejscu

Wie jak trudno jest palić

i wykonać jakiś ruch z papierosem w ustach

podczas gdy skondensowany dym drażni mu nos

Za nim jakiś mężczyzna

niesie przed sobą pusty talerz

do kuchni restauracyjnej

Na zewnątrz krzyżują się drogi rowerzystów i przechodniów

Nie odważyłby się sam powiedzieć że jest najważniejszym

mężczyzną w swoim życiu

Szukał jedzenia i przyszedł aż tutaj

Gdzie byś chciał go mieć?

Grzebie w swoim posiłku

Gdy znajduje swój dom nie rozpoznaje go

BT Zijn haar is geknipt, hij zit op zijn plek

Hij weet hoe moeilijk het is om te roken

en een handeling te volbrengen met een sigaret tussen de lippen

terwijl geconcentreerde rook in zijn neus prikt

Achter hem draagt een man

zijn leeggegeten bord voor zijn borst

naar de keuken van het restaurant

Buiten kruisen fietsers en voetgangers elkaar

Zelf zou hij niet durven zeggen dat hij de belangrijkste man in

zijn leven is

Hij zocht naar eten en is tot hier gekomen

Waar zou je hem willen hebben?

Hij graaft in zijn maaltijd

Als hij zijn huis gevonden heeft herkent hij het niet

Rijmen

Zowel de vertaling als het origineel in vrije verzen zijn geschreven, hoewel er in het origineel af en toe halfrijmen voorkomen, wat toevallig kan zijn. Zij worden dan in de vertaling genegeerd.

Strategieën

Vanwege de aard van het gedicht is gekozen voor de letterlijke vertaling, waardoor de betekenisverschuivingen minimaal zijn.

Betekenisverschuivingen en gebruikte woordenschat

Hoewel in het tweede vers van de tweede strofe rechtstreeks wordt vermeld dat de persoon het bord voor zijn borst draagt, is er in de vertaling geen sprake van dit lichaamsdeel. In het vierde vers van de strofe heeft de vertaler ook een ander onderwerp toegevoegd, namelijk 'wegen'.

Semantische dichtheid

Het aantal lettergrepen in het origineel: 150

Het aantal lettergrepen in de vertaling: 151

In dit geval was de lengte van de vertaling en het origineel vrijwel identiek.

Verdere opmerkingen

Het gebruik van het passief in het origineel: 1

Het gebruik van het passief in de vertaling: 1

In beide versies kwam het passief één keer voor.

2.10 Esther Jansma: De zoon die ik niet had/Syn, kterého jsem neměla

(vertaald door Veronika Havlíková)

DT Syn, kterého jsem neměla

Se ukázal být srstnatá příšera,

co jen potmě vzniknout může

pod kameny. Vůbec div, že

mě tam viděl stanout.

Z úst sliny začaly mu kanout.

Mluvit neuměl a byl vystrašený;

viděl, že existuje něco vně sklepení,

v němž byl léta uvázán.

Páchl, hrbil se, hlad měl

obrovitý. Já ho do

náručí sevřela. Upadli jsme.

V zelené srsti z trávy třaslavě

rozesmál se. A směje se dál.

A já dál doufám, že přestane.

BT De zoon die ik niet had

Bleek een monster met een vacht

die slechts ontstaan kan in het donker

onder stenen. Het was een wonder

dat hij zag dat ik er stond.

Er liep wat speeksel uit zijn mond.

Praten kon hij niet en hij was bang;

hij zag dat iets bestond buiten de kelder

waar hij jaren in lag vastgebonden.

Hij stonk, stond krom, zijn honger

was reusachtig. Ik sloeg

mijn armen om hem heen. We vielen om.

Schokkend in de groene vacht van het gras

begon hij te lachen. Hij lacht nog steeds.

Ik hoop nog steeds dat hij stopt.

Rijmen

In de eerste strofe van het gedicht verschijnt een gepaard rijm, dat doorloopt in het begin van de tweede strofe. De auteur bleef echter werken met vrije verzen. De vertaler is erin geslaagd deze methode te behouden.

Strategieën

Bij de vertaling van dit gedicht heeft de vertaler gekozen voor de strategie van de rijmende vertaling, met name aan het begin van het gedicht. Zij gebruikte echter ook de letterlijke vertaling, omdat er in andere delen van het gedicht geen rijm voorkwam. De mate van dynamische gelijkwaardigheid tussen de twee versies is daarom vrij hoog.

Betekenisverschuivingen en gebruikte woordenschat

In het laatste vers van de eerste strofe is lexicale archaïsering in de vertaling veroorzaakt. Het Tsjechische werkwoord ‘stanout’ wordt in hedendaags Tsjechisch eerder gebruikt in vaste uitdrukkingen, zoals ‘stanout před soudem’. Hetzelfde geldt voor het werkwoord ‘kanout’ in het eerste vers van de tweede strofe. Uit het tweede vers van de tweede strofe kan niet met zekerheid worden opgemaakt of het Nederlandse werkwoord ‘kunnen’ overeenkomt met het Tsjechische ‘umět’ of ‘moci’, maar de vertaler heeft de voorkeur gegeven aan de eerste variant, waardoor de Tsjechische lezer dit vers niet naar eigen inzicht kan interpreteren. Het woord ‘kelder’ in het derde vers is vertaald als ‘sklepení’, wat in het Tsjechisch tegenwoordig eerder verwijst naar grote kelders onder grote oude gebouwen zoals kastelen. In het eerste vers van de laatste strofe heeft de vertaler gekozen voor het zeer ongewone woord ‘třaslavě’, dat stilistisch verschilt van het Nederlandse woord ‘schokkend’.

Semantische dichtheid

Het aantal lettergrepen in het origineel: 127

Het aantal lettergrepen in de vertaling: 132

Ook hier is het aantal lettergrepen in de vertaling hoger dan in het origineel.

Verdere opmerkingen

Het gebruik van het passief in het origineel: 0

Het gebruik van het passief in de vertaling: 1

In deze vertaling doet zich een enigszins uniek verschijnsel voor, namelijk het gebruik van het passief waar dit in het origineel niet voorkomt. In het derde vers van de derde strofe komt in het origineel een eufonisch element voor, dat gerealiseerd wordt door het herhaald gebruik van de letter 'm'. Dit element is in de vertaling niet aanwezig.

Conclusie

Samen met het Pools is het Tsjechisch een van de West-Slavische talen die nauw verwant zijn. Hoewel zij niet meer onderling verstaanbaar zijn zoals in de dertiende eeuw, functioneren de twee talen nog steeds op zeer vergelijkbare grondslagen. Zoals men zou verwachten, alleen al gezien hun verwantschap, zijn er maar weinig verschillen tussen de vertalingen van Nederlandse gedichten in deze talen. Dit is aangetoond aan de hand van een analyse van vijf Tsjechische en vijf Poolse vertalingen van tien Nederlandse gedichten.

Wat de vertaling van rijm betreft, bleek dat vertalingen in beide talen de neiging hebben de rijmschema's van het origineel in de vertaling over te nemen, maar er zijn ook vertalingen in beide talen die er de voorkeur aan geven de oorspronkelijke rijmwoorden in de vertaling weg te laten en in plaats daarvan vrije verzen te gebruiken, d.w.z. letterlijke vertaling toe te passen.

In het theoretische deel van dit werk is al aangetoond dat het Nederlands een lagere semantische dichtheid heeft dan het Pools en het Tsjechisch, dat de hoogste semantische dichtheid van de drie talen heeft. Dit kwam ook tot uiting in de vertalingen. Met twee uitzonderingen, waren alle vertalingen semantisch dichter dan het origineel. De eerder genoemde uitzonderingen waren één Tsjechische vertaling, die hetzelfde aantal lettergrepen bevatte als het origineel, en één Poolse vertaling, die iets langer was dan het origineel.

Evenmin kan worden gezegd dat bepaalde betekenisverschuivingen vaker voorkwamen in de vertalingen in de ene taal dan in de vertalingen in de andere, met uitzondering van het gebruik van archaïsmen, die voorbehouden waren aan de Tsjechische vertalingen. In de Tsjechische vertalingen werden ook vaker meer poëtische uitdrukkingen gebruikt dan in het oorspronkelijke gedicht. In het algemeen traden er meer betekenisverschuivingen op wanneer de rijmende vertaalstrategie werd toegepast, en dit geldt voor beide talen.

Over het algemeen zijn de verschillen in de vertalingen van Nederlandse gedichten in het Tsjechisch en het Pools dan ook zeer klein. Het duidelijkste verschil is dat in de Tsjechische vertalingen vaker archaïsmen en poëtischer uitdrukkingen voorkomen (in vergelijking met het origineel).

Resumé

Čeština patří spolu s polštinou k západoslovanským jazykům, které jsou blízce příbuzné. Vzhledem k jejich příbuznosti se dá předpokládat, že jsou rozdíly mezi překlady nizozemských básní do těchto jazyků jen velmi malé. To prokázala i analýza pěti českých a pěti polských překladů deseti nizozemských básní.

Z hlediska překladu rýmů bylo zjištěno, že překlady v obou jazycích inklinují spíše k zachování původních schémat rýmu i v překladu, ale v obou jazycích se objevují i překlady, kteří raději volí původní rýmy v překladu vynechat a použít místo nich volný verš.

Již v teoretické části práce bylo dokázáno, že má nizozemština vyšší sémantickou hustotu než polština a čeština. To se projevilo i v překladech. Až na dvě výjimky vykazovaly všechny překlady větší sémantickou hustotu než originál.

Rovněž se nedá říci, že by se významové změny v překladech do jednoho jazyka vyskytovaly častěji než v překladech do jazyka druhého, až na výjimku používání archaismů, které byly doménou českých překladů. České překlady také častěji tíhly k použití poetičtějších výrazů.

Obecně tedy platí, že rozdíly v překladech nizozemských básní do češtiny a polštiny jsou velmi malé. Nejzřetelnějším rozdílem je častější výskyt archaismů a poetičtějších výrazů v českých překladech.

Resumé

Czech, together with Polish, is one of the West Slavic languages that are closely related. Given their affinities, it can be assumed that there are very few differences between the translations of Dutch poems into these languages. This has been demonstrated by an analysis of five Czech and five Polish translations of ten Dutch poems.

In terms of the translation of rhymes, it was found that translations in both languages tend to retain the original rhyme schemes in translation, but there are also translations in both languages that prefer to omit the original rhymes in translation and use free verse instead.

It has already been shown in the theoretical part of the thesis that Dutch has a higher semantic density than Polish and Czech. This was also reflected in the translations. With two exceptions, all translations showed a higher semantic density than the original.

Nor could it be said that certain semantic changes in the translations into one language were more frequent than in the translations into the other language, with the exception of the use of archaisms, which were the domain of the Czech translations. The Czech translations also tended more often to use more poetic expressions.

In general, therefore, the differences in the translations of Dutch poems into Czech and Polish are very small. The most obvious difference is the more frequent use of archaisms and more poetic expressions in the Czech translations.

Literatuuropgave

- Broeck/Lefevre 1979** – Broeck, Raymond van de & André Lefevre: *Uitnodiging tot de vertaalwetenschap*, Muiderberg: Coutinho 1979.
- Havlíková 2007** – Veronika Havlíková: *V Nizozemsku už nechci žít*. Praha: Mladá fronta 2007.
- Hrabák 1973** – Josef Hrabák: *Poetika*. Praha: H+H 1973.
- Kufnerová 2009** – Zlata Kufnerová: *Čtení o překládání*. Praha: H+H 2009.
- Levý 2012** – Jiří Levý: *Umění překladu*. Praha: Miroslav Pošta - Apostrof 2012.
- Matocha 2010** – Čeněk Matocha: *Diferenciace postav v překladové seriálové produkci*. Praha: [MA-scriptie De Karelsuniversiteit Praag] 2010. URL: file:///C:/Users/Ennis/Downloads/adoc.pub_dkuji-doc-phdr-janu-volinovi-phd-a-doc-phdr-jan-ho.pdf [geraadpleegd 26.03.2022].
- van Oostendorp 2012**. – Marc van Oostendorp: ‘Taalverloedering in de middeleeuwen’. In: *Neerlandistiek. Online tijdschrift voor taal- en letterkunde*. 27.04.2012. URL: <https://neerlandistiek.nl/2012/04/taalverloedering-in-de-middeleeuwen/> [geraadpleegd 06.01.2022].
- Popovič 1971** – Anton Popovič: *Poetika uměleckého prekladu*. Bratislava: Tatran 1971.
- Reeves 1959** – James Reeves: *Selected Poems of Emily Dickinson*. Oxford: Heinemann 1959.
- Rowling 1997** – Joanne K. Rowling: *Harry Potter and the Philosopher's*. London: Bloomsbury 1997.
- Rowling 2000** – Joanne K. Rowling: *Harry Potter a Kámen mudrců* [vert. Vladimír Medek]. Praha: Albatros 2000.
- Rowling 2020** – Joanne K. Rowling: *Harry Potter i Kamień Filozoficzny* [vert. Andrzej Polkowski]. Warszawa: Media Rodzina 2020.
- Salzmann 2016** – Zdeněk Salzmann: ‘O rýmu’. In: *Nová čeština doma a ve světě* (1) 2016: 1–5. DOI: <http://ncds.ff.cuni.cz/node/330> [geraadpleegd 04.04.2022].
- Slobodník 1990** – Dušan Slobodník: *Teória a prax básnického prekladu*. Bratislava: Slovenský spisovateľ 1990.
- Solmi 1972** – Sergio Solmi: *Meditazioni sullo Scorpione e altre prose*. Milano: Adelphi 1972.
- Šmrha 2015** – Jan Šmrha: *André Lefevere a jeho manipulační škola*. Praha: [MA-scriptie De Karelsuniversiteit Praag] 2015. URL: <file:///C:/Users/Ennis/Downloads/150029595.pdf> [geraadpleegd 16.03.2022].

Špirk 2006 – Jaroslav Špirk: *Anton Popovič a jeho přínos k vývoji translatologie*. Praha: [MA-scriptie De Karelsuniversiteit Praag] 2006. URL: file:///C:/Users/Ennis/Downloads/DPTX_2005_2_11210_ASZK10001_128462_0_26920.pdf [geraadpleegd 27.03.2022].

Tisgam 2014 – Khalida Hamid Tisgam: ‘Translating Poetry: Possibility or Impossibility?’. In: *Journal of College of Education for Women* (2) 2014: 511-524.

Websites

Marcolongo 2020. – Andrea Marcolongo: ‘Le parole del dopo: Poesia’. In: *Mashable*. 06.04.2020. URL: <https://it.mashable.com/cultura/2689/le-parole-del-dopo-poesia> [geraadpleegd 14.01.2022].

Rybak 2009 – Magdalena Rybak: ‘Wielogłos: Czym jest poezja i kto jest poetą?’. In: *Kwartalnik Wyspa*. 20.03.2009. URL: <https://kwartalnikwyspa.pl/wieloglos-czym-jest-poezja-i-kto-jest-poeta/> [geraadpleegd 04.04.2022].

Šrubař 2008 – Pavel Šrubař: ‘Pojednání o rýmech’. In: *Rymy*. 2008. URL: <http://www.rymy.cz/rymy.htm#anapest> [geraadpleegd 18.04.2022].

Tebbe 2020. – F.J.J. Tebbe: ‘Wien Neêrlands Bloed’. In: *Lexicon van het Koninklijk Huis*. 29.06.2020. URL: <https://www.ensie.nl/lexicon-van-het-koninklijk-huis/wien-neerlands-bloed> [geraadpleegd 11.04.2022].

Vařta 2019. – Luděk Vařta: ‘Překlady z polřtiny’. In: *Tlum*. 23.11.2019. URL: <http://www.tlum.cz/polstina.phtml> [geraadpleegd 02.03.2022].

Vodička 2020. – Daniel Vodička: ‘Co je to föhn?’. In: *Lodninoviny*. 07.02.2020. URL: <https://lodninoviny.cz/Cruising/co-je-to-f246hn> [geraadpleegd 16.04.2022].

Z. n. 2020 – Z. n.: ‘Analytische taal’. In: *Wikipedia*. 03.10.2020. URL: https://nl.m.wikipedia.org/wiki/Analytische_taal [geraadpleegd 10.04.2022].

Z. n. 2021. – Z. n.: ‘Cos’è la poesia’. In: *Studioveloce*. 28.3. 2021. URL: <https://studioveloce.it/cose-la-poesia/> [geraadpleegd 02.01.2022].

Z. n. 2022. – Z. n.: ‘Přechodníky’. In: *Internetová jazyková příručka*. 26.4.2022. URL: <https://prirucka.ujc.cas.cz/?id=590> [geraadpleegd 12.03.2022].

Z. n. z. d. – Z. n.: ‘Podział ze względu na sposób uobecniania się podmiotu lirycznego’. In: *Stylistyka*. Z. d. URL: <http://stylistyka.aun.pl/liryka.html> [geraadpleegd 16.04.2022].

Annotatie

Naam van de auteur: Terezie Šenkyříková

Universiteit, faculteit en vakgroep: Palacký Universiteit Olomouc, Filosofische faculteit, Vakgroep Neerlandistiek

Titel van het werk: Een vergelijking van vertalingen van Nederlandse poëzie in het Tsjechisch en het Pools

Scriptiebegeleider: Prof. Dr. Wilken Engelbrecht

Aantal tekenen (inclusief spaties): 82 627

Aantal pagina's: 64

Aantal bijlagen: 0

Aantal gebruikte bronnen: 28

- **literaire bronnen:** 18
- **internetbronnen:** 10

Sleutelwoorden: Nederlandse gedichten, Tsjechisch, Pools, woordenschat, archaïsmen, vertaalstrategieën, betekenisverschuivingen, semantische dichtheid

Korte karakteristiek: Het doel van dit werk is om de vertalingen van geselecteerde Nederlandse gedichten in het Tsjechisch en Pools te analyseren en om mogelijke algemene verschillen tussen de Tsjechische en Poolse vertalingen te vinden. De nadruk zal liggen op de gebruikte vertaalmethoden, de verschillen in semantische dichtheid tussen het origineel en de vertaling, de gebruikte woordenschat en de mate van equivalentie met de originele tekst.

Anotace

Jméno autora: Terezie Šenkyříková

Univerzita, fakulta a katedra: Filozofická fakulta Univerzity Palackého v Olomouci, Katedra
Nederlandistiky

Český název diplomové práce: Porovnání překladů nizozemské poezie do češtiny a polštiny

Vedoucí práce: Prof. Dr. Wilken Engelbrecht

Počet znaků (včetně mezer): 82 627

Počet stran: 64

Počet příloh: 0

Počet použitých zdrojů: 28

- **literární zdroje:** 18
- **internetové zdroje:** 10

Klíčová slova: nizozemské básně, čeština, polština, slovní zásoba, archaizmy, překladatelské strategie, významové posuny, sémantická hustota

Krátká charakteristika: Cílem práce je analyzovat překlady vybraných nizozemských básní do češtiny a polštiny a najít případné obecné rozdíly mezi českými a polskými překlady. Práce se zaměří na použité překladatelské postupy, rozdíly v sémantické hustotě originálu a překladu, použitou slovní zásobu a míru ekvivalence s původním textem.

Annotation

Author's name: Terezie Šenkyříková

University, faculty and department: Palacký University Olomouc, Faculty of Arts,
Department of Dutch Studies

English title of the work: A Comparison of translations of Dutch poetry into Czech and Polish language

Thesis supervisor: Prof. Dr. Wilken Engelbrecht

Number of characters (including spaces):

Number of pages: 82 627

Number of attachments: 64

Number of sources used: 28

- **literary sources:** 18
- **internet sources:** 10

Keywords: Dutch poems, Czech, Polish, vocabulary, archaisms, translation strategies, meaning shifts, semantic density

Short characteristics: The aim of the thesis is to analyse the translations of selected Dutch poems into Czech and Polish and to find possible general differences between Czech and Polish translations. The work will focus on the translation methods used, differences in semantic density of the original and the translation, the vocabulary used and the degree of equivalence with the original text.